

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Иван Гатев Марков

Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий”

Член на научното жури, Заповед Р Д 39 –741 /22.12. 2015 на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”

Тема на дисертационния труд : Анализ и оценка на ресурсния потенциал за развитие на туризма в района на Източна Македония

Научна област на ВО: 4. Природни науки, математика и информатика

Професионално направление: 4.4. Науки за земята

Научна специалност: География на рекреацията и туризма

Научно звено: Геолого-Географски факултет, Катедра „География на туризма,,

Докторант: ас. Деян Любе Наковски

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на катедра ”География на туризма” при Геолого-географски факултет на СУ „Св. Климент Охридски,, на 02.06.2015 г.

Деян Наковски е дипломиран преподавател по География. Работи като учител по География в Основно училище " Гоце Делчев " и Основано училище " Кирил и Методий" в Свети Николе – Република Македония от 2004 г. до 2008 г. Завършва магистратура по Географски науки - Туризмолог; Изследвания по география, направление - Географски основи на планирането на туризма в Природо - Математически факултет на Институт по география – Скопие. От 2008 г. е асистент по дисциплините Икономическа география, управление на природни ресурси и екология в Частно висше училище - Международен Славянски институт - Свети Николе. От 2011 г. е асистент по дисциплините Туристическа география, Туризмът и устойчивото развитие и Туристически дестинации на Факултет по туризъм при Университет по туризъм и мениджмънт – Скопие, което продължава и до днес.

Структурата на дисертацията съчетава нейния предмет, обект, изследователски цели и задачи. Тя отразява възприетия от автора цялостен подход към изследването и включва: въведение, три глави и заключение (общ обем 215 стр. от които: 3 стр. съдържание, 207 стр. изложение, и 5 стр. използвана литература, включваща 84 заглавия). Основният текст е илюстриран от 29 таблици 14 фигури, и 16 графики и 42 снимки. **Във въведението** се подчертава актуалността на изследваната проблематика, предмета, обекта и целта на изследването. При реализиране на целта докторантът решава седем изследователски задачи. При систематизиране на информацията се използва широк кръг от методи. **Във втора глава** се изясняват теоретичните и методологични основи на изследването. Докторантът прави сполучлив опит за изясняване същността на туристическия потенциал. Използват се класификации на водещи автори. Правилно авторът отбелязва, че туристическото оценяване е един от най-важните и сложни въпроси в теорията и практиката на туризма. Акцентира се на критериите за туристическа оценка на Световната туристическа организация (1997). Разглежда

се методологията на СТО с помощта на която се изготвя оценка на туристическите ценности. Заключителната фаза на туристическото оценяване се състои в класификация на туристическите ресурси в различни йерархично подредени групи. Очертават се етапите през които преминава научно-изследователския процес.

Трета глава е формулирана Място на Източна Македония в туристическото развитие на Македония. Последователно се разглеждат: Развитие на туризма в региона на Източна Македония; Места за настаняване; Туристическо търсене (посетители и нощувки) Анализирайки развитието на туризма в Източна Македония докторантът подчертава, че липсата на изградена инфраструктура, организационни структури (туристическа организация, служба, бюро и т.н.), които да осъществяват туристическия маркетинг, управлението на туристическите дестинации е допринесло за ограниченото развитие на туризма. В изследваната територия се намират 10,92 % от броя на местата за настаняване и 6.54% от капацитета, което налага извода че регионът на Източна Македония разполага със сравнително ограничени места за настаняване. През изследвания десетгодишен период броят на туристите посетили Източна Македония се е увеличил три пъти като участието на местните туристи е далеч по-голямо от това на чуждестранните туристи. Реализираните нощувки са се увеличили над два пъти като средно един турист е реализирал 2,65 нощувки. Нисък е делът на чуждестранни туристи в регион Източна Македония, който - 2,51% от общия брой чуждестранни туристи в Македония. Извършеният анализ на туристическото търсене показва ниска степен на туристическо развитие на регион Източна Македония. **В четвърта глава** се анализира туристикогеографското положение и транспортната достъпност. През анализирания регион минават три значими туристически маршрута в посока изток-запад Според докторанта те имат сравнително ограничено влияние, поради тяхното непълноценно използване. Независимо от това, допринасят за по-интензивното туристическо движение в територията, като създадат условия за развитие на транзитния туризъм, тъй като чрез съществуващите маршрути се осъществява определено туристическото движение. **В пета глава** се прави оценка на природно ресурсния потенциал на Източна Македония. Докторантът е направил сполучлив опит за определяне атрактивността на елементите на природната среда. От едро релефните форми с най-голямо значение са планините Според докторанта те имат ключово значение за развитието на туризма в региона. Би трябвало да се изясни какви са възможностите за развитие на ски спорта, който е основна причина за проникване на туризма в планината. С по малко значение са долините и котловините. Специфична релефна форма са известните каменни кули "земни пирамиди" в село Куклица. Намират се в северната част на района в близост до град Кратово. В местността на много малка територия са разположени около 120 релефни форми с височина до 10 m. Според автора те могат да се обособят като самостоятелна туристическа атракция. От хидроложките ресурси значение за развитието на туризма имат изкуствени езера (язовири), реки и минералните води. Докторантът прави извода, че наличието на минерални води има решаващо значение за развитие на балнео и СПА туризма, но е необходимо изграждане на специализирана инфраструктура и суперструктура. **В шеста глава** се извършва анализ на антропогенните ресурси. Най-значими, които се отличават с атрактивност в регион Източна Македония и предизвикват интереса на туристите според докторанта са: *културно-историческите паметници, археологическите обекти, етно-социалните ресурси и проявите* В табличен вид са представени всички обекти в регион Източна Македония, които са част от културно-историческото наследство и са регистрирани като културно-исторически паметници от Управлението за защита на културното наследство при Министерството на културата на Република Македония. В региона на Източна Македония са регистрирани общо 176 културно-исторически паметници като голяма част от тях са превърнати в туристически ресурси. Част от

археологическите обекти не се използват за целите на туризма, защото не са подготвени. От етносоциални туристически ресурси докторантът отделя музеите. Отбелязват се периодични и епизодични събития и прояви които притежават атрактивност и се посещават от туристи. **В седма глава** се прави оценка на туристическия потенциал на регион Източна Македония. Тя е една от основните в изследването. Според избраната от докторанта методика оценката се извършва по три сегмента, прилагайки балова скала от едно до пет. При оценка на транспортната инфраструктура в региона Източна Македония се използват четири сегмента: Пътна връзка на региона с околното пространство; Разнообразието на транспортната инфраструктура; Плътноста на местната пътна мрежа в рамките на региона; Качеството на транспортната инфраструктура вътре в региона. Стига се до извода че транспортната инфраструктура според баловата скала за оценяване се оценява с 3 бала. Природният ресурсен потенциал на регион Източна Македония според баловата скала за оценяване получава 3 бала. Антропогенният ресурсен потенциал на региона според баловата скала за оценяване получава 4 бала. Авторът прави извода че антропогенният ресурсен потенциал получава най-високата оценка благодарение на богатото културно-историческо наследство, представено чрез културно-историческите паметници и археологически обекти, които в района са с висока концентрация. *Научен интерес представлява опитът на докторанта да използва експертна оценка и да я сравни с резултатите от баловата оценка.* Резултатите от експертната оценка показват, че най-високо е оценен антропогенният ресурсен потенциал – 3.59(оценъчна скала от едно до пет). **При сравнение на резултатите от баловата и експертната оценка**, според направения анализ на трите групи туристически ресурсен потенциал, се прави извода , че "Пътната инфраструктура" има местно туристическо значение, "Природните ресурси" имат регионално туристическо значение, докато "Антропогенните ресурси" имат най-голямо значение за туризма, т.е. те са с по-широко регионално (*национално*) туристическо значение. От това можем да заключим, че регион Източна Македония разполага с туристически ресурсен потенциал, който има **регионално** туристическо значение. **В осма глава** се разглеждат възможностите за развитие на видовете и форми на туризма в регион Източна Македония. Тук трябва да отбележим, че докторантът стига до извод, който има приложен характер. Територията на регион Източна Македония, преди всичко заради своето местоположение и поради факта, че през нея преминават вече активни, с голям трафик туристически маршрути, има предпоставки за по-голямо развитие на транзитния туризъм. Затова за в бъдеще е необходимо да се актуализира необходимостта от по-голямо развитие на тази туристическа форма. **В параграф 8.5.** се прави сполучлив опит за типология на общините в регион Източна Македония според видовете туризъм които могат да се развиват в тях. В табличен вид са представени всичките 20 общини, които според типологията са разделени на 4 основни типа в 7 групи. Към **първия тип** принадлежат четири общини, в тях има възможности за развитие на четирите вида туризъм, които са представени и в региона. Тези общини са най-завършени по отношение на възможности за развитие на туризма, тъй като в тях се развиват всички видове туризъм, които са характерни за региона. **Вторият тип** според типологията са общини с 3 вида туризъм, като този вид е разделен на две групи в зависимост от видовете туризъм, които са практикуват в тях. **Третият тип** общини са обособени в три групи. Тук са включени онези общини, които разполагат с възможности за развитие на два вида туризъм и в зависимост от това за какви два вида става въпрос, същите са разделени в три групи. **Последният тип** общини според предложената типология е представен само от една община и това е Свети Николе. Единствената възможност за развитие е ловен туризъм. Може да се заключи, че на повече от половината територия на Източна Македония (60%) има туристически ресурси и възможности да се развиват 3 до 4 вида туризъм. *Този извод е дело на докторанта и*

има приносен характер. Обобщавайки докторантът стига до извода, че туристическото развитие на региона, реализирано на база анализирани реални възможности, ще допринесе за комплексното развитие на региона, в който туризмът ще бъде една от основните стопански дейности. Според него изследваната територия разполага с туристически ресурсен потенциал, с който ще може да се постигне желаната степен на развитие.

В заключението са направени изводи, които са релевантни на установените резултати, открити са приносите на дисертанта, представени са целесъобразни препоръки и предложения за бъдещи изследвания.

Приемам приносите предложени от автора, с уточнението че втори и трети принос може да се конкретизират и това би внесло по-голяма яснота за резултатите от изследването.

Дисертационният труд съдържа оригинални научни и приложни резултати. Определено може да се приеме, че те са лично дело на автора. Изложението е ясно и богато илюстрирано, а езикът и стилът са в съответствие със стандартите за научност и достоверност.

Авторефератът отразява коректно и точно съдържанието на дисертационният труд. Липсата на въведението и втора глава приемаме като техническа грешка.

Авторът има 4 публикации по темата на дисертационния труд. Прави добро впечатление, че тези публикации целенасочено представят отделни части от дисертационното изследване.

Дисертационният труд съдържа научни и приложни резултати с оригинален принос в изследване на туристическия потенциал на регион Източна Македония. Качеството на дисертационния труд и автореферата, постигнатите резултати и приноси, както и тяхното популяризиране, са достатъчно основание да дам **категорично положителна оценка** относно присъждането на образователната и научна степен „*доктор*” на Деян Любе Наковски

Убедено предлагам на Уважаемото научно жури **да присъди образователната и научна степен „доктор”** на Деян Любе Наковски в **Научна област на ВО: 4. Природни науки, математика и информатика, Професионално направление: 4.4. Науки за земята, Научна специалност: География на рекреацията и туризма.**

Гр. Велико Търново
26.02. 2016 г.

Проф. д-р Иван Марков